

САМОЙЛЕНКО Г.В.

д.ю.н., професор,
професор кафедри цивільного права
(Запорізький національний університет)

КОЛПАКОВ В.К.

д.ю.н., професор,
завідувач кафедри конституційного та
адміністративного права
(Запорізький національний університет)

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.59>

СТЯГНЕННЯ ЗБИТКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЧИ НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ВИДІВ СПОРТУ

Стаття присвячена аналізу інституту відшкодування шкоди, завданої невиконанням чи неналежним виконанням договірних зобов'язань у сфері танцювальних видів спорту. Визначено високу ступінь автономного регулювання відносин у сфері спорту взагалі та у сфері танцювальних видів спорту зокрема, що позначається на вирішенні питань зі стягнення збитків, завданих невиконанням чи неналежним виконанням договірних зобов'язань. Визначено залежність інституту від кола суб'єктів, характеру відносин, ступеня їх нормативно-правового регулювання. Встановлено наявність діалектичного зв'язку досліджуваного інституту з інститутами договірних зобов'язань, зокрема, наслідків їх порушення, відповідальності та захисту суб'єктивних прав особи, в т.ч. учасників таких зобов'язальних правовідносин. Визначено, що зважаючи на правове становище учасників спортивних відносин, яке характеризується різним ступенем їх економічних можливостей (спортивних клубів, організаторів змагань, суб'єктів у сфері мас медіа та спортсменів), принцип рівності учасників цивільних відносин потребує забезпечення їх прав на рівні нормативного регулювання. Обґрунтовано, що нормативно має бути закріплена заборона обмеження чи звільнення від відповідальності «сильної» сторони договору (договірного зобов'язання) та визначено межі відповідальності спортсменів та підстави звільнення від неї (йдеться про відшкодування збитків, завданих невиконанням чи неналежним виконанням договірних зобов'язань) в різних видах спорту, зокрема, у сфері танцювальних видів спорту. Визначено, що порушення умов договору, які протирічать чинному законодавству в частині заборони посягання на особисті немайнові права людини, зокрема, їх позбавлення чи обмеження, не породжують субсидіарного обов'язку відшкодування збитків, спричинених невиконанням чи неналежним виконанням договору, за виключенням, коли об'єктом договору є оборотоздатні немайнові блага чи характер обмежень особистих немайнових прав зумовлений специфікою спортивної діяльності, прибутковий, властивий певному виду спорту (усталена практика): режим тренувань, харчування, відпочинку і т.п. в період підготовки та проведення змагань.

Ключові слова: спорт, суб'єкт спортивної діяльності, правове регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту, договори в сфері спорту, спортивні танці, бальні танці, танцювальний спорт, шкода, збитки, відшкодування збитків, невиконання договору, неналежне виконання договору, відповідальність у

спорті, відшкодування (компенсація) моральної шкоди, упущена вигода (неотримані доходи), спортсмен, правові наслідки порушення договірних зобов'язань, відповідальність, захист суб'єктивних прав.

Samoylenko G.V., Kolpakov V.K. Recovery of damages for non-performance or improper performance of contractual obligations in the field of dance sports

The article is devoted to the analysis of the institution of compensation for damage caused by non-fulfillment or improper fulfillment of contractual obligations in the field of dance sports. A high degree of autonomous regulation of relations in the field of sports in general and in the field of dance sports in particular has been determined, which affects the resolution of issues of recovery of damages caused by non-fulfillment or improper fulfillment of contractual obligations. The dependence of the institution on the circle of subjects, the nature of relations, the degree of their regulatory and legal regulation has been determined. The presence of a dialectical connection of the studied institution with the institutions of contractual obligations, in particular, the consequences of their violation, liability and protection of the subjective rights of the individual, including participants in such binding legal relations, has been established. It is determined that, given the legal position of participants in sports relations, which is characterized by different degrees of their economic capabilities (sports clubs, competition organizers, mass media entities and athletes), the principle of equality of participants in civil relations requires ensuring their rights at the level of regulatory regulation. It is substantiated that the prohibition of limiting or exempting from the liability of the "strong" party to the contract (contractual obligation) should be legally enshrined and the limits of athletes' liability and the grounds for exemption from it should be determined (this concerns compensation for losses caused by non-fulfillment or improper fulfillment of contractual obligations) in various sports, in particular, in the field of dance sports. It has been determined that violations of the terms of the contract, which contradict the current legislation in terms of the prohibition of encroachment on personal non-property rights of a person, in particular, their deprivation or restriction, do not give rise to a subsidiary obligation to compensate for losses caused by non-performance or improper performance of the contract, with the exception of cases where the object of the contract is tradable non-property goods or the nature of the restrictions on personal non-property rights is due to the specifics of sports activities, inherent, inherent in a certain type of sport (established practice): training regimen, nutrition, rest, etc. during the period of preparation and holding of competitions.

Key words: *sport, subject of sports activity, legal regulation of relations in the field of physical culture and sports, contracts in the field of sports, sports dancing, ballroom dancing, dance sports, damage, losses, compensation for damages, non-performance of the contract, improper performance of the contract, liability in sports, compensation (compensation) for moral damage, lost profit (unearned income), athlete, legal consequences of breach of contractual obligations, liability, protection of subjective rights.*

Постановка проблеми. Складність суспільних відносин у сфері фізичної культури і спорту, їх помірна урегульованість на рівні нормативного регулювання визначають потребу уважного ставлення в умовах орієнтації регулювання майнових, організаційних та особистих немайнових відносин на засадах сучасного приватного права, яке, перебуваючи в кореляції з правом публічним, має забезпечувати єдину мету не лише стабільності суспільних відносин, але й забезпечення суб'єктивних прав учасників таких відносин на основі принципу правової рівності. Складність та багатогранність відносин у сфері спорту

та танцювального спорту, зокрема, зумовлює участь у них різноманітного кола учасників, наділених певним статусом, відносно різних благ, що мають різний правовий режим. Попри те, правове регулювання досліджуваних відносин характеризується достатньо високим рівнем автономного регулювання, де загальна норма, Цивільний кодекс України[1] визначає загальні положення регулювання цивільних відносин, як і Закон України «Про фізичну культуру і спорт»[2] визначає лише загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту та регулює суспільні відносини у створенні умов для їх розвитку, які потребують свого уточнення на рівні спеціальних норм. При тому, якщо практикою вже вироблені загальні підходи до саморегулювання відносин у сфері фізичної культури та спорту (йдеться про врегулювання відносин між суб'єктами публічного та приватного права, асоціаціями, федераціями, спортивними клубами, спортсменами, організаторами спортивних змагань, іншими суб'єктами відносин у сфері права інтелектуальної власності, зокрема, власників, володільців, користувачів об'єктів права інтелектуальної власності), то питання справедливого розподілу взаємних прав та обов'язків суб'єктів за договірними зобов'язаннями, наслідків їх порушення, відповідно, застосування санкцій, відшкодування (стягнення) збитків невиконанням чи неналежним виконанням договірних зобов'язань, встановлення нормативної заборони усунення від відповідальності чи її обмеження (в т.ч. встановлення меж стягнення збитків) залишаються відкритими і потребують свого глибокого теоретичного дослідження та нормативного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням загальної теорії відшкодування шкоди та стягнення збитків була приділена увага великого кола науковців, зокрема: Н.С. Кузнєцовою, В.В. Луцем, Р.Б. Шишкою, В.І. Борисовою, Є.О. Харитоновим, В.М. Косак, В.Л. Яроцьким та ін. Серед робіт, опублікованих в фахових виданнях варто назвати праці Т.Є. Крисань «Склад збитків за цивільним законодавством України» (2008), А.В. Янчук «Проблеми співвідношення категорій «збитки» та «шкода» за Цивільним кодексом України» (2010), Д.І. Красніков «Еволюція поняття «збитки» та регулювання їх відшкодувань в Україні» (2012), І.І. Мітрофанов, Т.В. Гайкова «Шкода та збитки: співвідношення понять» (2012), Л.О. Єсіпова «Цивільно-правова сутність понять збитки та шкода» (2015), А.В. Гончарова «Визначення категорії відшкодування збитків як способу захисту цивільних прав» (2016), В.В. Корольова «Право на відшкодування шкоди: теорія та практика застосування» (2025) та ін.

В різні періоди вибірково та поодинокі досліджувалися окремі питання в галузі спорту: М.О. Ткалич, О.Г. Бондар «Проблемні аспекти деліктних відносин у сфері спорту»(2011), М.А. Журба «Цивільна відповідальність у галузі фізичної культури і спорту»(2017), М.А. Тіхонова «Юридична відповідальність у сфері спорту»(2018), З.П. Дубінська «Особливості регулювання правовідносин у сфері спорту в Україні: теоретико-правовий підхід» (дисертація) (2021), О.М. Балинська, З.П. Дубінська, М.Б. Шевців «До питання правовідносин у сфері спорту (предметність спортивного права)»(2023), В.В. Заборовський, В.В. Манзюк «Істотні умови контракту у сфері спорту та правнича допомога адвоката»(2023) та ін. Проте, а ні питання правового регулювання відносин у сфері танцювальних видів спорту, а ні тим більше, питання стягнення збитків за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань у сфері різних видів спорту взагалі, та танцювальних видів спорту, зокрема, не були предметом глибоких наукових розвідок.

Такий стан наукових досліджень визначає актуальність даного дослідження та зрілість потреби в ньому.

Постановка мети. Дослідити особливості стягнення збитків за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань у сфері танцювальних видів спорту, визначити теоретичні засади стягнення збитків в досліджуваній сфері суспільних відносин, внести пропозиції вирішення наукового завдання визначення справедливих критеріїв та умов стягнення збитків за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань у сфері танцювальних видів спорту.

Виклад основного матеріалу. Вирішення завдання, поставленого в дослідженні пов'язане з кількома взаємопов'язаними складовими, які перебувають у взаємозв'язку та

взаємозалежності. По-перше, це правовий аналіз загальновідомої, але юридично складної категорії «збитки» та пов'язаних з нею детермінант; по-друге, визначення особливостей стягнення збитків за невиконання чи порушення виконання договірних зобов'язань; по-третє, визначення особливостей правовідносин у сфері спорту та у сфері танцювальних видів спорту, зокрема, в т.ч. з'ясування їх суб'єктного складу, залежності вирішення завдання від правового статусу та правового становища суб'єкта в конкретному правовідношенні; по-четверте, визначення особливостей правового регулювання досліджуваних правовідносин (в галузі танцювальних видів спорту); по-п'яте, визначення на їхній основі особливостей стягнення збитків за порушення договірних зобов'язань в галузі танцювальних видів спорту.

Варто зазначити, що правовий аналіз категорії «збитки» ґрунтується, здебільшого, на нормативіському підході правового аналізу дефініцій, закріплених в нормативно-правових актах та вдавання до порівняльного аналізу та співвідношення категорій «збитки» та «шкода». Так, І.І. Митрофанов та Т.В. Гайкова звертаються до ст. 45 КК України, в якій йдеться про такі підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності, як повне відшкодування завданих нею збитків або усунення заподіяної шкоди. Науковці закономірно доходять висновку про різноплановість застосування означених категорій в ЦК України, зокрема, у п. 3 ч. 2 ст. 11 ЦК України, у п. 8 ч. 2 ст. 16 ЦК України (йдеться про відшкодування збитків та інших способів відшкодування майнової шкоди як про дві самостійні категорії), у ст.ст. 22 і 23 ЦК України (терміни також розмежовані), ст. 1166 ЦК України (отожнено збитки та шкоду позначенням їх єдиним терміном «шкода»), у ст. 1192 ЦК України (використано лише категорію «збитки»). Автори зазначають існуючий в науці підхід співвідношення категорій «шкоди» та «збитків» як загального і особливого, де під шкодою розуміють негативні майнові наслідки правопорушення, а збитки натурально-речовою формою виявлення шкоди, якій відповідає спосіб її відшкодування – в натурі (надання речі того ж роду, тієї ж якості чи виправлення пошкодженої речі та ін.) [3, с. 196]. Науковці висловили позицію розуміння «майнових збитків» економічним (вартісним, грошовим) еквівалентом завданої майнової шкоди [3, с. 196], або ж грошовою оцінкою понесених втрат [3, с. 198]. Такий підхід вони обґрунтовують, посилаючись на ч. 2 ст. 22 ЦК, якою визначено збитки як: а) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі; б) витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення порушеного права; в) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене. Водночас, науковці роблять висновок, що оскільки шкода завжди включає в себе збитки, то категорія «шкода» за законодавством України є ширшою категорією «збитки», може бути відшкодована і в грошовій, і в натуральній формі, в той час як збитки – лише в грошовій [3, с. 198-199].

А.І. Луцький визначає, що відносно поняття «збитки» в цивілістиці існує кілька підходів: а) отожднення «збитків» і «шкоди», але за умови не включення до категорії «шкода» моральної шкоди; б) поділу шкоди на матеріальну шкоду (збитки) та моральну; в) розуміння збитків матеріальною формою виразу шкоди [4, с. 29]. Загалом, науковець проводить класифікацію шкоди та збитків, за якою за різними критеріями поділяє збитки на: за колом суб'єктів, яким заподіяно збитки: 1) індивідуальні (особисті, такі, що спрямовані проти майнових інтересів людини, особи); 2) суспільні (такі, що спрямовані проти майнових інтересів суспільства); за сферами суспільного життя: 1) економічні (у сфері власності та господарювання); 2) екологічні (збитки, заподіяні довкіллю в цілому та окремим природним ресурсам); за ч. 1 ст. 22 ЦК України: 1) прямі або реальні збитки, тобто втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права; 2) непрямі збитки або упущена вигода; за обсягом відшкодування: 1) які відшкодовуються у повному обсязі, якщо законом або договором не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі; 2) які відшкодовуються частково, якщо законом або договором не передбачено відшкодування у меншому розмірі; 3) які відшкодовуються у кратному розмірі, якщо це передбачене законом або договором; за підставою відшкодування: 1) збитки, що відшкодовуються у порядку, встановленому законом;

2) збитки, що відшкодовуються у порядку, встановленому договором; за способом відшкодування: 1) збитки, які відшкодовуються у грошовій формі; 2) збитки, які відшкодовуються у натуральній формі [4, с. 31]. Нажаль, такий підхід лише констатує стан урегульованості даного інституту за цивільним законодавством України.

Визначення особливостей стягнення збитків за невиконання чи порушення виконання договірних зобов'язань має, щонайменше, дві складові, які можна називати по-різному, але зводяться вони до двох елементів: передумов, підстав та порядку стягнення збитків та юридичних актів (діяльності по стягненню збитків). Останнє, в свою чергу, також проявляється в динаміці, розгортанні субсидіарного зобов'язання, яке виникає на підставі правопорушення, правові наслідки якого передбачені в законі або договорі на рівні санкцій та реалізується шляхом звернення особи за захистом порушеного права до правопорушника, в тому числі шляхом звернення до компетентних державних органів (суду) для здійснення примусових заходів впливу на поведінку правопорушника та покладання на нього негативних матеріальних наслідків протиправної поведінки у формі відшкодування збитків. Такий підхід обґрунтовуємо змістом ст. 611 ЦК України (правові наслідки порушення зобов'язань), частина перша якої серед таких правових наслідків закріпила сплату неустойки, відшкодування збитків та моральної шкоди. Загалом же, інститут стягнення збитків таким чином, має дві складові – матеріальну і процесуальну.

Притому варто зауважити, що саме по собі відшкодування збитків шляхом їх стягнення за невиконання чи порушення виконання договірних зобов'язань взагалі виконує кілька функцій: є проявом відповідальності особи за порушення умов договору, порушення суб'єктивних прав сторони договору, правовим наслідком порушення чи невиконання договірних зобов'язань, способом захисту цивільних прав.

Загалом, цивілістиці відомо чотири форми відшкодування збитків в контексті сплати неустойки та відшкодування збитків (реальних збитків та неотриманих доходів). За визначенням І.С. Тімуш в співвідношенні зі збитками в літературі вирізняють чотири види неустойки: залікову, штрафну, виключну, альтернативну, що знайшло свій прояв і в ст. 624 чинного ЦК України [5, с. 23].

Нами свого часу було підтримано позицію визнання неустойки наперед узгодженими збитками [6, с. 42]. Такий підхід було обґрунтовано тим, що нормативне закріплення компенсацій (виключної неустойки як наперед узгоджених збитків) за певні види порушень договірних зобов'язань, особливо в публічних договорах, є оптимальним способом захисту прав слабкої сторони такого договору, що не потребує доведення вини сильної (в дослідженні – перевізника за договором перевезення пасажирів) [6, с. 8]. Було визначено, що концепція «наперед узгоджених збитків» є допустимою зручною та ефективною фікцією для вирішення завдання захисту прав пасажирів як слабкої сторони договору [6, с. 216]. Подібна позиція була висловлена в працях Тараса Рима, який пояснював існування відмови від інституту відшкодування збитків та зміни його сплатою штрафів [7, с. 55]. Науковцями було також запропоновано подібні варіанти: теорію «нормативного збитку», методу «приблизних оцінок», інституту «заздалегідь оцінених чи узгоджених збитків», інституту «стягнення заздалегідь передбачених договором грошових сум». Останній було обґрунтовано в працях О.В. Мороз, в яких було визначено перевагу неустойки, яка полягає у відсутності потреби доведення факту завдання збитків та визначення їх розміру [8, с. 193]. Такий підхід наразі закріплено і в п. 2 ст. 623 ЦК України щодо відсутності обов'язку доведення розміру завданих збитків. Однак, в літературі визначався і недолік, – невідповідність сум стягнення розміру заподіяних майнових втрат.

Вбачається, що на рівні матеріальної норми існує залежність застосування неустойки та стягнення (відшкодування) збитків від нормативних положень чинного законодавства, а за відсутності, – змісту мононорми (договору).

Аналізуючи відносини у сфері фізичної культури і спорту вбачається наявність їх широкого кола, – організаційних, майнових, особистих немайнових між великою кількістю суб'єктів спортивної діяльності: органів державної влади (суб'єктів публічного права),

федерацій, асоціацій, спортивних клубів, спортсменів, організаторів змагань, учасників відносин прав інтелектуальної власності, в т.ч. суб'єктів телекомунікаційної діяльності (суб'єктів приватного права), які мають різні ступені визначення правового статусу учасників таких відносин, включно, договірних, правового режиму окремих об'єктів цивільних прав, та ін. Наразі у сфері спорту відсутні чіткі критерії розмежування трудових та цивільних відносин між спортивними клубами та спортсменами, що породжує відповідні правові наслідки, зокрема, захист трудових прав спортсменів-працівників та ін.

Наразі окремі відносини з різних видів спорту врегульовано Законом України «Про фізичну культуру і спорт» та правилами. Так, у сфері танцювального спорту Міністерством молоді та спорту України 10.03.2021 р. було прийнято Правила спортивних змагань з танцювального спорту [9]. Пізніше, за № 3/5.2_р/24 від 25.01.2024 р. було прийнято Правила спортивних змагань зі спортивних танців [10], що дає висновок про існування двох видів спорту – танцювального спорту та спортивних танців. Принаймні, на офіційному сайті відповідного міністерства значаться обидва акти. Це породжує відповідні наслідки. Наочним прикладом слугує Справа № 756/15299/14-ц, в якій Рішенням Оболонського районного суду міста Києва від 05.03.2015 р. [11] було задоволено позов, в якому позивач звернувся до суду в порядку цивільного судочинства з позовом до ВГО «Всеукраїнська Федерація Танцювального Спорту», третя особа: Міністерство молоді та спорту України, про визнання незаконним та скасування протоколу в частині. Свої вимоги він обґрунтовував тим, що у жовтні 2014 року президією відповідача було прийнято рішення про призупинення його членства у Всеукраїнській Федерації Танцювального Спорту строком на 12 місяців, підставою для якого послужило його участь в якості судді у змаганнях, які проводилися під егідою Міжнародної танцювальної спілки та Спілки громадських організацій спортивного танцю України, де ним було ніби порушено Правила проведення змагань з танцювального спорту. Проте, позивач обґрунтовував, що він брав участь у змаганнях з спортивного танцю, які є іншим видом неолімпійського виду спорту.

Втім, означені вище правила регулюють виключно питання правил проведення самих змагань та суддівства в них. Інші відносини (майнові, особисті немайнові, включно з питань прав на об'єкти права інтелектуальної власності, організації проведення спортивних змагань з танцювальних видів спорту) не є предметом правового регулювання цих Правил.

Реальний стан фактичних відносин між спортивними клубами, організаторами змагань та спортсменами дають підстави для переосмислення критеріїв стягнення збитків за порушення та невиконання договірних зобов'язань у сфері танцювальних видів спорту. На наше переконання, нормативно має бути закріплена заборона обмеження чи звільнення від відповідальності «сильної» сторони договору (договірному зобов'язання) та визначено межі відповідальності спортсменів та підстави звільнення від неї (йдеться про відшкодування збитків, завданих невиконанням чи неналежним виконанням договірних зобов'язань в різних видах спорту, зокрема, у сфері танцювальних видів спорту, зокрема, у випадку порушення умов договору, які протирічать чинному законодавству в частині заборони посягання на особисті немайнові права людини, зокрема, їх позбавлення чи обмеження, не породжують субсидіарного обов'язку відшкодування збитків, спричинених невиконанням чи неналежним виконанням договору, за виключенням, коли об'єктом договору є оборотоздатні немайнові блага чи характер обмежень особистих немайнових прав зумовлений специфікою спортивної діяльності, притаманний, властивий певному виду спорту (усталена практика): режим тренувань, харчування, відпочинку і т.п. в період підготовки та проведення змагань).

Існує потреба у визначенні нормативних критеріїв стягнення збитків за порушення договірних зобов'язань такою категорією учасників відносин у сфері танцювальних видів спорту, як спортсмени з метою забезпечення їхніх прав як слабкої сторони договору. Зокрема, йдеться, про обмеження їхньої відповідальності розмірами реальних збитків, враховуючи підприємницький характер діяльності організаторів змагань та спортивних клубів (особливо тих, які є комерційними юридичними особами), який нормативно визначений як ризиковий. Закономірно, що в умовах ризику наслідки ризикування має нести суб'єкт, який діє в умовах ризику.

Висновки. Відсутність належного нормативного регулювання відносин у сфері стягнення збитків за порушення чи невиконання договірних зобов'язань у сфері танцювальних видів спорту зумовлює потребу нормативного закріплення гарантій прав «слабкої» сторони договору, – спортсмена з позицій недопустимості стягнень збитків (в т.ч. наперед узгоджених) за порушення умов договорів, які обмежують їхні особисті немайнові права, за виключенням та в допустимих межах, які зумовлені режимом тренувань, харчування, відпочинку і т.п. в період підготовки та проведення змагань, обмеження їхньої відповідальності розмірами реальних збитків з погляду на ризиковий характер діяльності спортивних клубів та організаторів змагань та заборони усунення чи обмеження відповідальності останніх перед спортсменом.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 16.07.2019 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 14. Ст. 80.
3. Митрофанов І.І., Гайкова Т.В. «Шкода» та «збитки»: співвідношення понять. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. Випуск 3/2012 (74). С. 196-200.
4. Луцький А.І. Особливості класифікації шкоди та збитків за цивільним законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 1(7). С. 29-32.
5. Тімуш І.С. Класифікація неустойок за цивільним законодавством України. *Науковий Вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 20-28.
6. Самойленко Г.В. Договір перевезення пасажирів : теорія та практика забезпечення прав пасажирів : дис. ...доктора юрид. наук : 12.00.03. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2021. 567 с.
7. Тарас Р. Проблеми визначення розміру збитків у цивільному законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 06. С. 55-58.
8. Мороз О.В. Цивільно-правова відповідальність за порушення сторонами умов договору. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. 45. С. 188-194.
9. Правила спортивних змагань з танцювального спорту : Міністерство молоді та спорту України № 8/5.2/21 від 10.03.2021 р. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Sport/Pravyla_zmagan/2021/pravila-sportivnikh-zmagan-z-tantsyuvalnogo-sportu.pdf
10. Правила спортивних змагань зі спортивних танців : Міністерство молоді та спорту України № 3/5.2 п/24 від 25.01.2024 р. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Sport/Pravyla_zmagan/2024/%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96.pdf
11. Справа № 756/15299/14-ц, в якій Рішенням Оболонського районного суду міста Києва від 05.03.2015 р. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/43103130>

